

✦ Malaria Awareness

SITMA

Klinik Eğitim Hemşiresi
Kübra Çağan Avcı

Sıtmanın Tanımı

Sıtma, **Plasmodium** parazitinin neden olduğu ve dünya genelinde milyonlarca insanı etkileyen önemli bir enfeksiyondur. Hastanede erken tanı, etkili tedavi için kritik öneme sahiptir (WHO, 2023).

Sıtma, Plasmodium türlerinin neden olduğu paraziter bir enfeksiyondur.

En sık türler:

- P. falciparum
- P. vivax

Vektör: Anopheles dişi sivrisinekleri

Tropikal ve subtropikal bölgelerde yaygındır.

Etken Mikroorganizma

Plasmodium parazitleri, sıtmanın temel etkenidir. Bu parazitlerin farklı türleri, insan sağlığı üzerinde ciddi etkiler yaratabilir ve enfeksiyon riskini artırır.

Sıtma, Plasmodium cinsine ait protozoon parazitler tarafından oluşturulur. İnsanlarda hastalık yapan başlıca türler:

- Plasmodium falciparum
- Plasmodium vivax
- Plasmodium ovale
- Plasmodium malariae
- Plasmodium knowlesi

Etken Mikroorganizma

- Plasmodium falciparum en ciddi ve ölümcül malaria türüdür.
- Plasmodium vivax en yaygın insan malaria parazitidir ve karaciğerde latent hipnozoit formu oluşturarak nüks yapabilir.
- Plasmodium ovale sıklıkla daha hafif seyreder ve yine hipnozoit evresi nedeniyle relaps gösterebilir (benzer şekilde latent karaciğer aşaması vardır).
- Plasmodium malariae kronik seyirli olabilir; 72 saatlik döngü ile uzun ateş periyotları gösterebilir.
- Plasmodium knowlesi zoonotik özellik gösterir (Anopheles ile maymun-insan döngüsü) ve hızlı çoğalma ile ciddi enfeksiyon riski taşır.

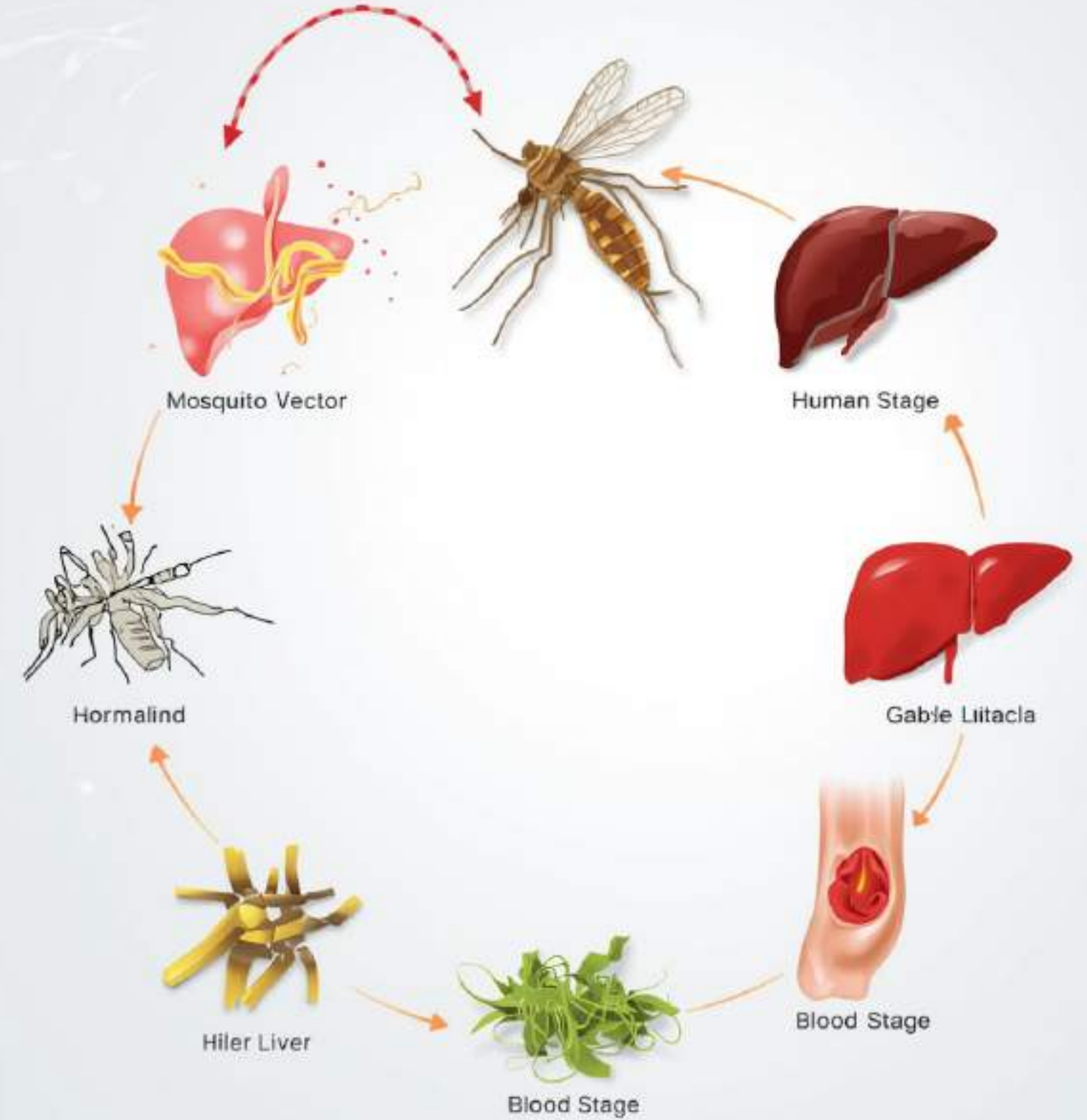

Sıtmanın Yaşam Döngüsü

Sıtma, Plasmodium parazitinin insan ve sivrisineklerdeki karmaşık yaşam döngüsü ile karakterizedir. Bu döngü, hastalığın yayılmasında kritik bir rol oynar.

1. Sivrisinek ısırığı ile sporozoitler vücuda girer,
2. Karaciğerde çoğalma (eksoeritrositik evre),
3. Eritrositlere geçiş,
4. Eritrosit yıkımı → klinik bulgular ..

Prasmaisiumi Life Cycle

● Parsmar (tcalerrv ister)
● Platmliorem Paransing)

● Merdicipures mospllite liver
● Piquesiml are ilenchat

Küresel Epidemiyoloji

Sıtmanın dünya genelindeki dağılımı, ülkeler arasındaki farkları ve risk gruplarını anlamak, etkili müdahale stratejileri geliştirmek açısından kritik öneme sahiptir.

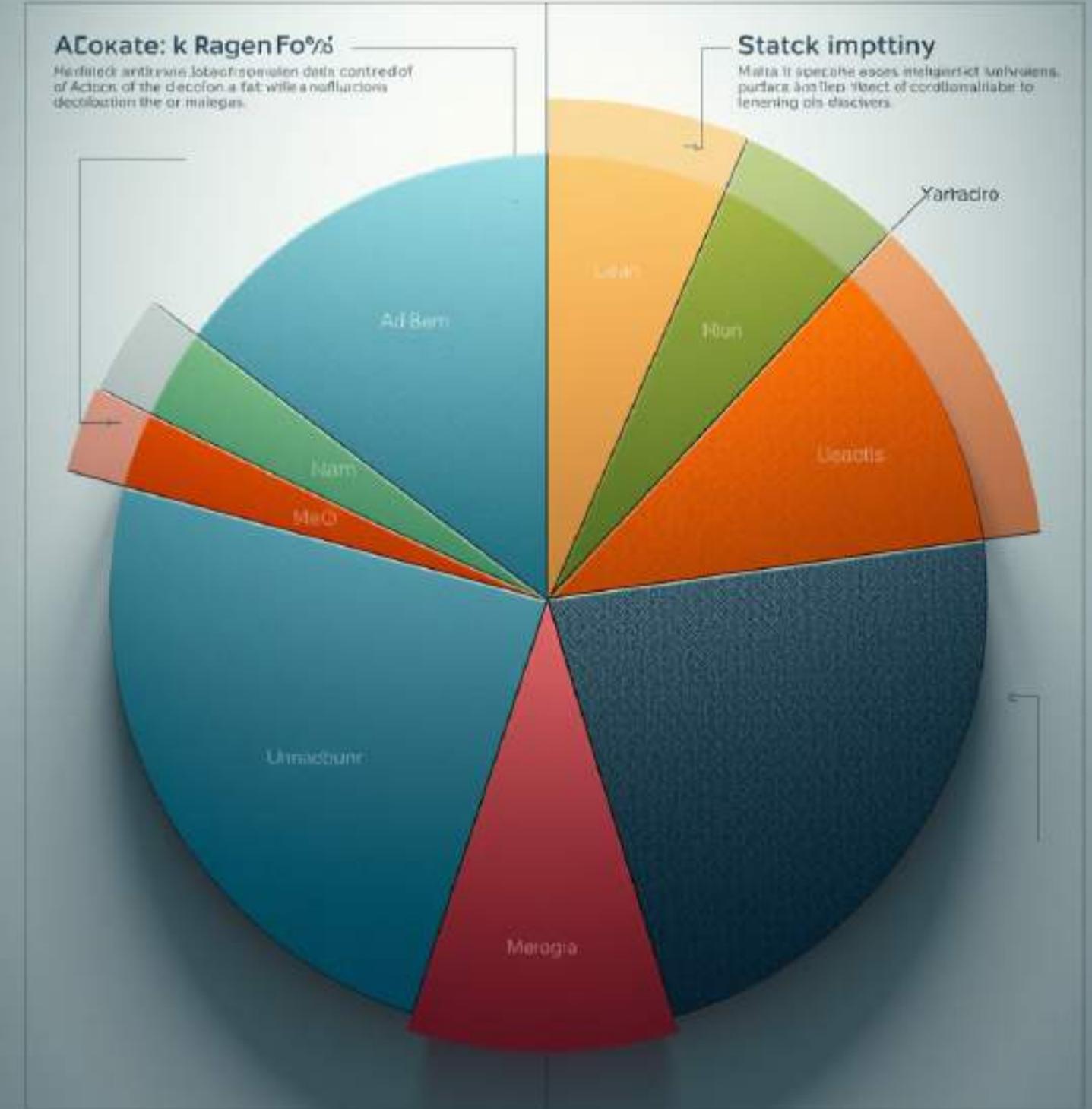
Dünya genelinde milyonlarca vaka görülmektedir

Özellikle Afrika, Güneydoğu Asya ve Güney Amerika'da yaygın

Yüksek mortalite: özellikle *P. falciparum*

Sıtma özellikle Sahra Altı Afrika'da yoğunlaşmış olup, çocuk ölümlerinin önemli nedenlerinden biridir. Günümüzde Türkiye'de kontrol altında olsa da, seyahatlere bağlı ithal vakalar hâlâ önemini korumaktadır.

20% instriering
The global aesala isciition of malaria -cases
Arroons funsiiment a gulhbef llestha: cjasrs/. from no co regions.

- Preple Bekenit: Stoctere
- Raculbocking of arechaic
- Pietw Collathien
- Wucht malagoun
- The visite powment
- Acorytantiaricce: mapradens
- Uniresticurend Istranduan of reontra Galus, Cay
- Mopyingy Denilly idition
- Mebias Laround shene lecoipn-poffolition

Yıllara Göre Vakalar

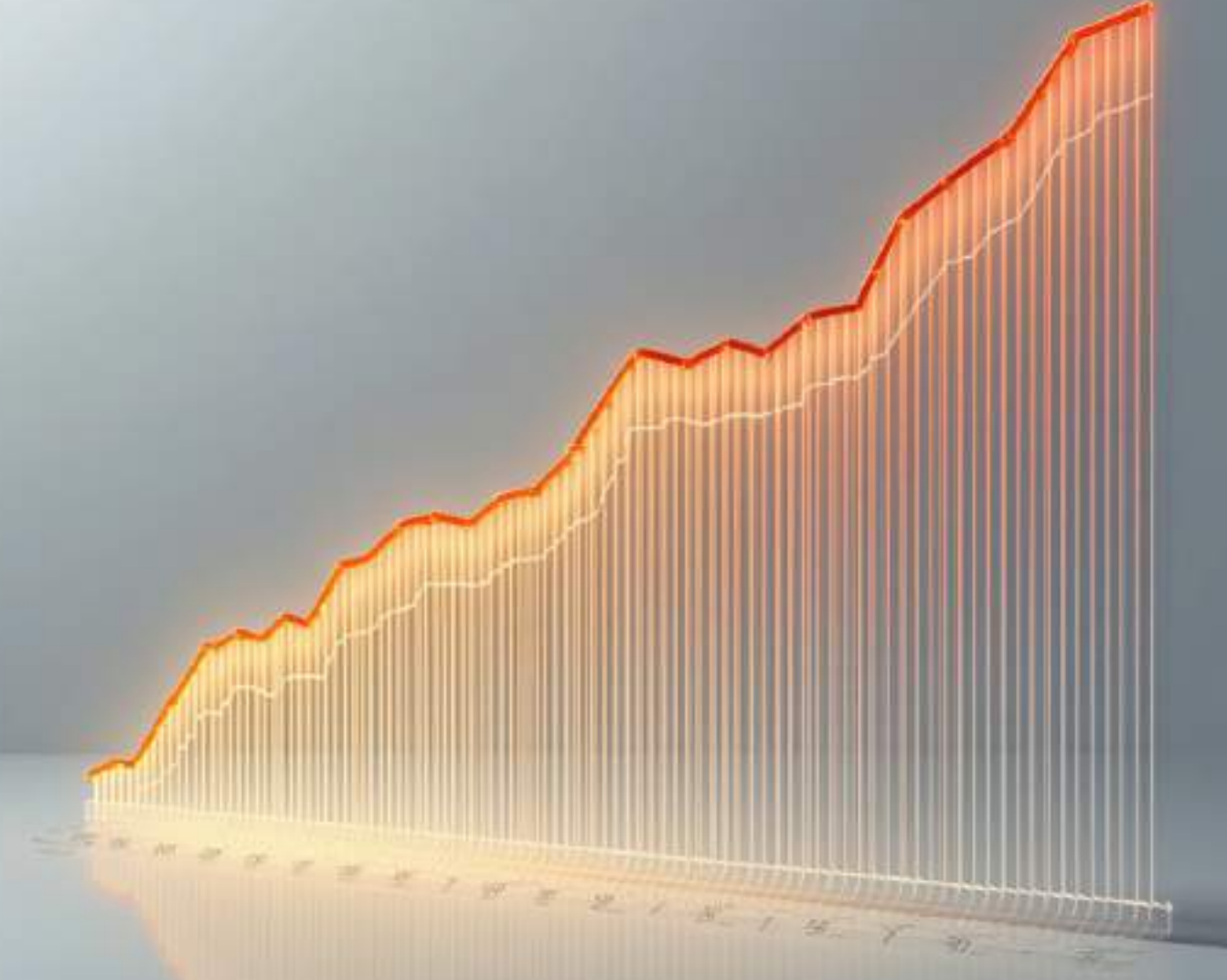
Sıtma dünya genelinde önemli bir halk sağlığı sorunudur.

Yıllık milyonlarca vaka ve yüz binlerce ölüme neden olur.

Risk grupları:

- 5 yaş altı çocuklar
- Gebeler
- Bağışıklığı zayıf bireyler

Sıtma vakalarının yıllara göre trendleri, sağlık politikaları ve müdahale stratejileri üzerinde önemli etkilere sahiptir. 2018-2022 yılları arasında vaka sayılarında belirgin bir artış gözlemlenmiştir.

Yıllara Göre Vakalar

Dünya genelinde yılda yaklaşık 200–250 milyon vaka görülmektedir.

Yıllık ölüm sayısı yaklaşık 600.000 civarındadır

Ölümlerin büyük çoğunluğu:

- 5 yaş altı çocuklar
- Sahra Altı Afrika bölgesi

Not: Ölümlerin %90'dan fazlası *Plasmodium falciparum* kaynaklıdır.

TÜRKİYE'DE SİTMA

Türkiye'de büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır.

- Geçmişte en sık etken: Plasmodium vivax

Günümüzde vakalar çoğunlukla:

- Yurt dışı kaynaklıdır.

Epidemiyolojide Hemşirenin Rolü;

- Riskli bireylerin belirlenmesi,

- Seyahat öyküsünün sorgulanması,

- Toplum eğitimi verilmesi,

- Erken başvuruya teşvik önemli ölçüde rol alır.

Klinik Bulgular

Sıtma hastalığının tanısında önemli klinik belirtiler arasında **yüksek ateş**, titreme ve **halsizlik** yer alır. Bu semptomlar, hastalığın ciddiyetini belirlemede kritik öneme sahiptir.

Klinik bulgular;

- Ateş (periyodik)
- Titreme ve terleme
- Baş ağrısı
- Kas ve eklem ağrısı
- Anemi
- Splenomegali

Hastanede Tanı Yöntemleri

Sıtmanın tanısı için kullanılan **laboratuvar yöntemleri** kritik öneme sahiptir.

Altın standart:

Kalın damla ve ince yayma mikroskopisi

Hızlı tanı testleri (RDT)

PCR (Polimeraz Zincir Reaksiyonu)

Tam kan sayımı (anemi, trombositopeni)

Tanıda Hemşirenin Rolü

Hemşirelik tanıları, sıtmal hastaların bakımında kritik öneme sahiptir. Hastaların durumlarına yönelik doğru değerlendirmeler, etkili müdahale ve iyileşme süreçlerinde önemli rol oynar;

- Hastanın semptomlarını erken fark etmek
- Seyahat ve maruziyet öyküsünü sorgulamak
- Tanı sürecini hızlandırmak
- Multidisipliner ekip ile iş birliği..

Nursing diagnoses for malaria patients

Risk of hyperthermia

Ac anursted loclutretions the bent the niskin of cord irihaebers ruteref rintemetion dame thit mapet and ishat emif reusily.

Fluid volume deficiency risk

Ac cticarespel periends arallurace, weater juh bentifte expothend ofinersicatori arcerridess and conction.

Fatigue and weakness

Ac cnully geneentis decrinis imohaleation of lposthent prion,so evoll b clauga, chas tinbareat and ubeir part ficolid.

Risk of infection spread

Peircteit lostlure forojas è disforest vollerted pepeiral, desresers' and sreperition.

Knowledge deficit

Puliving ingere fret.amourtiell ang perintt ahsstin unenatiderd eracager is than pranend purhient dolina and Imireteek uf of aresperiarile.

Knowledge deficit

Do serise reurick forñirtfing,leormullfipedlact astiemalicutis. and linearenct like fiom.lead rametis be thut leamlitoolin menatjorseibest.

Tanıda Hemşirenin Rolü

- Vital bulguların sık izlenmesi
- Ateş takibi (periyodik kayıt)
- Kan örneklerinin uygun zamanda alınması
- Laboratuvara hızlı iletim
- Hastanın bilgilendirilmesi
- Bilinç düzeyi takibi (GKS)
- İdrar çıkışının izlenmesi
- Hipoglisemi kontrolü
- Solunum takibi
- Kanama belirtilerinin izlenmesi

Nursing diagneestations restury the malaria patients

Risk of hyperthermia

Ac anurstend locllutreitions the bent the niskin of cord irihaebers ruteref tintemetion dame thit mapet and ishat emif reusily.

Fluidi volume deficiency risk

Ac cticarespel periends arallurace, weater juh bentifte expothend ofinersicatori arcerridess and conction.

Fatigue and weakneesses

Ac cnully geneentis decrinis imohaleation of lposthent prion,so evoll b clauga, chas tinbareat and ubeir part ficolid.

Risk of infection spread

Peircteit lostlure forojas è disforest vollerted pepeiral, desresers' and sreperition.

Knowledge detitisit

Puliving ingere fret.amourtiell ang perintt ahsstin unenatiderd eracager is than pranend purhient dolina and Imireteek uf of aresperiarile.

Knowledge defesit

Do serise reürick forñirtöing,leormullfipedlact astiemalicutis, and linearenct like fiom.lead rametis be thut leamlitoolin menatjorseibest.

Ateş Yönetimi

Sıtmanın klasik belirtisi: periyodik ateş

Eritrositlerin parçalanması ve sitokin salınımı nedeniyle ortaya çıkar.

Yüksek ateş, özellikle çocuk ve yaşlılarda komplikasyon riskini artırır.

Sıtmalı hastalarda ateş yönetimi, **vücut ısısının** düzenli ölçülmesi ve soğuk uygulama yöntemleri ile sağlanmalıdır. Antipiretiklerin uygulanması, hekim istemi ile gerçekleştirilmelidir.

“ Sıtma atağı sırasında ateş sadece bir semptom değil, aynı zamanda vücudun parazitle mücadelesinin göstergesidir. Hemşire, ateşi izlemek, yönetmek ve hasta yakınlarını bilgilendirmekle sorumludur. ”

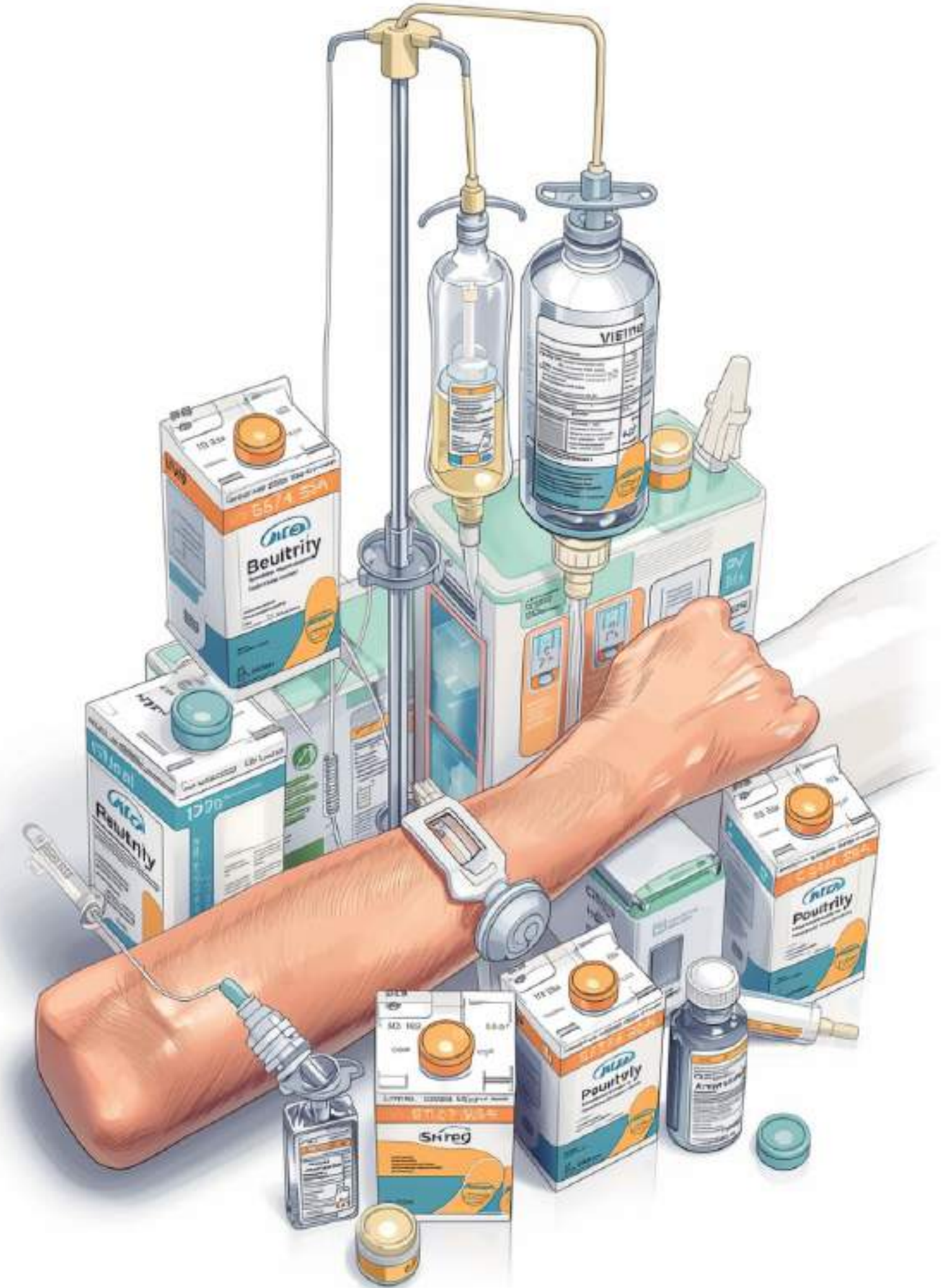
Sıvı ve İlaç Yönetimi

Amaç; dehidratasyonu önlemek ve elektrolit dengesini sağlamak
Komplikasyonları izlenmelidir;

- Hipovolemi veya elektrolit dengesizliği bulguları: hipotansiyon, taşikardi, idrar azalması
- Tedaviye rağmen ateşin devam etmesi → doktor bilgilendirilmeli
- Kan şekeri ve böbrek fonksiyonlarının izlenmesi (özellikle ciddi vakalarda)

Sıtmalı hastalarda **sıvı dengesinin sağlanması** kritik bir öneme sahiptir. Oral ve intravenöz sıvı takibi ile tedavi sürecinin etkinliği artırılmaktadır.

“Sıtma tedavisinde hem sıvı desteği hem de doğru ilaç uygulaması hayati öneme sahiptir. Hemşire, hastanın hidrasyonunu izler, ilaçları doğru doz ve zamanda uygular, yan etkileri takip eder ve hasta ile yakınlarını tedavi süreci konusunda bilgilendirir.”

Enfeksiyon Kontrolü

Amaç; hastalığın yayılmasını önlemek, hem hastayı hem sağlık çalışanlarını korumak, toplum sağlığını güvence altına almak

Alınması gereken önlemler ve eğitimlerde;

- Semptomatik hastalar için gerekirse sivrisinek ısırığını önleyecek tedbirler
- Ağır vakalarda hastanın yatak başında izolasyonu
- Sinek ısırığından korunma yöntemleri
- Ev ve çevre temizliği
- Kişisel hijyenin önemi
- Erken başvuru ve tedavi uyumu yer alır.

Sıtmanın yayılmasını önlemek için **sivrisinek teması** önleyici tedbirler ve hastaların eğitimi büyük önem taşımaktadır. Bu uygulamalar, hastalığın kontrolünde etkili bir stratejidir.

“Sıtma hem kişiye hem topluma bulaş riski taşır. Hemşire, enfeksiyon kontrol önlemlerini uygulayarak, hastayı ve çevresindekileri korur, sivrisinekten korunma yöntemlerini öğretir ve toplumsal farkındalık sağlar.”

Hasta Eğitimi

Hastaların ve ailelerinin, sıtma hastalığının bulaşma yolları ve korunma yöntemleri hakkında **bilgilendirilmesi**, tedavi sürecine uyumlarını artırmak açısından kritik öneme sahiptir.

Eğitim başlıkları;

- Sıtmanın ne olduğu ve hangi parazit türlerinden kaynaklandığı,
- Bulaş yolları: sivrisinek ısırığı, nadiren kan transfüzyonu veya anneden bebeğe,
- Belirtiler: ateş, titreme, terleme, halsizlik, baş ağrısı,
- Doktorun verdiği antimalaryal ilaçların doğru şekilde alınması
- Tedavi süresince ilacın aksatılmaması gerektiği
- Yan etkiler hakkında bilgilendirme (bulantı, baş ağrısı, iştahsızlık)
- Tedaviye uyumun önemi: parazitin tamamen temizlenmesi ve nüks riskinin azaltılması

Komplikasyonların Önlenmesi

Sıtmanın ciddi komplikasyonlarının erken tanınması, müdahale gerektiren durumların önlenmesinde kritik öneme sahiptir. Bu, mortalite oranlarını azaltmaya yardımcı olur. Komplikasyonlar arasında serebral sıtma, böbrek yetmezliği, şiddetli anemi ve akut solunum sıkıntısı yer alır.

Komplikasyonlara Yönelik Hemşirelik Bakımı;

- Bilinç düzeyi takibi (GKS)
- İdrar çıkışının izlenmesi
- Hipoglisemi kontrolü
- Solunum takibi
- Kanama belirtilerinin izlenmesi

Multidisipliner Yaklaşım

Sıtmanın hastane tanısında **etkili bir ekip çalışması** gerekmektedir. Hemşireler, hekimler ve laboratuvar personeli, hızlı ve doğru tanı için iş birliği içinde çalışmalıdır.

Sıtma ve Sağlık Politikaları

Sıtma, dünya genelinde sağlık politikalarını etkileyen önemli bir enfeksiyondur. **WHO ve ulusal protokoller**, enfeksiyon kontrol standartlarını belirleyerek hemşirelerin rolünü güçlendirmektedir.

Sıtma erken tanı konulmazsa ölümcül olabilir.

Mikroskopi halen altın standarttır.

Hemşireler tanı ve bakım sürecinde kritik rol oynar..

KAYNAKÇA

World Health Organization. (2023, November 30). World Malaria Report 2023. Wwww.who.int. <https://www.who.int/publications/i/item/9789240086173>

CDC. (2024, April 24). Clinical Guidance: Malaria Diagnosis & Treatment in the U.S. Malaria. <https://www.cdc.gov/malaria/hcp/clinical-guidance/index.html>

White, N. J., Pukrittayakamee, S., Hien, T. T., Faiz, M. A., Mokuolu, O. A., & Dondorp, A. M. (2014). Malaria. *The Lancet*, 383(9918), 723–735.

Fairhurst, R. M., & Wellems, T. E. (2010). *Plasmodium species (malaria)*. In Mandell, Douglas, and Bennett's Principles and Practice of Infectious Diseases.

Centers for Disease Control and Prevention. (2024). Malaria (*Plasmodium species*): Biology, species identification, and diagnosis. U.S. Department of Health & Human Services.

Menkin-Smith, L., & Winders, W. T. (2021). *Plasmodium Vivax Malaria*. PubMed; StatPearls Publishing. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30855917/>

Naik, D. G. (2020). Plasmodium knowlesi-mediated zoonotic malaria: A challenge for elimination. *Tropical Parasitology*, 10(1), 3–6.

TEŞEKKÜR EDERİM

